

Теоретические и методологические проблемы сопоставительного изучения славянских языков, отв. ред. Г. Нецименко, Изд. «Наука», Москва 1994, 241 стр.

Publikace Ruské akademie věd (Institutu slavistiky a balkanistiky) byla vydána poněkud opožděně s ohledem na to, že vychází z materiálů symposia konaného v prosinci 1988 v Polsku, ale i tak její vydání (jemuž se zřejmě stavěly do cesty hlavně finanční problémy RAV) je třeba vřele přivítat. První část materiálů symposia, která vyšla pod stejným názvem v Polsku v r. 1991 a byla věnována obecným otázkám konfrontačního studia slovanských jazyků a některým syntaktickým problémům, tak nezůstala torzem, a slavistická literatura byla obohacena o mnohé podnětné a materiálově bohaté příspěvky. Rovněž program dlouhodobé spolupráce jazykovědných akademických pracovišť v jednotlivých slovanských zemích v oblasti mapování možností konfrontačního studia blízkce příbuzných jazyků patří k těm, které by v nových společenských poměrech nejen neměly zaniknout, ale naopak stát se jedním z nosných témat i budoucího směřování. Mnohé v tomto ohledu již bylo vykonáno (sr. *Сопоставительное изучение славянского словообразования*, kol. авторов, Москва 1987, četné práce ruských bohemistek G. P. Neščimenkové a A. G. Sirokovové, dále společné publikace kateder rusistiky FF UK a slavistiky MGU *Konfrontační studium ruské a české gramatiky a slovní zásoby I, II*, UK Praha 1974, 1983 atd.), ale téma tak materiálově obsáhlé a metodologicky závažné bude i nadále vědeckým námětem jak v oblasti studia dílčích otázek, tak v oblasti teoretických zobecnění.

Do sborníku přispěli badatelé z Ruska (9 příspěvků), Polska (4 příspěvky), Čech (2), Slovenska (1), Běloruska (1) a Rakouska (1).

Knihu tvoří tři oddíly: I. Lexikologie, sémantika; II. Tvoření slov; III. Akcento-

logie, morfologie, morfonologie. Pozornost je věnována prakticky všem slovanským jazykům, i když nejčastěji se pracuje s jazykovým materiálem ruským, s nímž je konfrontován stav jinoslavný. Z českých autorů přispěli O. Martincová, jež se zabývá neologickými procesy z aspektu onomaziologické typologie, a N. Savický s R. Šiškovou, kteří ve společné stati věnují pozornost metodologii konfrontačního studia dynamiky slovní zásoby. A. Jarošová ze Slovenska zkoumá teoretické předpoklady konfrontačního studia dílčích lexikálněsémantických systémů.

Čeština je naopak konfrontačním pozadím pro úvahy V. F. Vasiljevové o logickosémantickém aspektu v konfrontační onomaziologii, přičemž podle autorky „репрезентация «идеи» логической в «идею» семантическую есть тот механизм, который обеспечивает содержательное наполнение номинативной единицы.“ (s. 5). Protože však působí mezijazyková asymetrie v systému nominace na sémantické rovině, vyvolaná arbitrárností jazykového znaku jako nominativní jednotky, lze v jazyčích pozorovat funkční ekvivalenci různorodých sémantických struktur. Důsledky této asymetrie se projevují v různých jazykových rovinách, což autorka dokládá zajímavými příklady (zajímavými jak lingvisticky, tak materiálově, pro ni z ruskočeského, pro nás opačně česko-ruského pohledu). Současně však uvedené příklady mnohdy dokumentují, jak je v jazyce vše složité. Uvádí-li se jako jedna z oblastí rozdílů mezi ruštinou a češtinou využití singulárních tvarů s distributivním významem v ruštině, pak ze tří autorkou uvedených příkladů se jeví jako nesporný třetí: *Стáli jsme по колена в воде - Мы стояли по колена в воде*, zatímco druhý uváděný by v češtině

sněl jak sg., tak pl. *Psi běželi se zvednutými ocasu - Собаки бежали, задрав хвост.* V prvním příkladu plurálový tvar v češtině pocít'ujeme coby rodilí mluvčí jako méně frekventovaný a méně vhodný. *Vsichni otočili hlavy - Все повернули головы.* Stejně tak v dalším českém dokladovém materiálu najde rodilí mluvčí nedopatřením, ale i ona jsou pro jazyk symptomatická: uvádí-li autorka slovo *ballk* jako ekvivalent ruské řady *посылка, бандероль, сверток, тюк, рулон, пачка, плитка (шоколада)*, uniká jí, že v češtině by muselo být užito zdobněliny *ballček čokolády* (ale ani toto spojení zvláště informátoři mladšího věku již nepovažují za uzuální), zatímco *ballk čokolády* ve významu *tabulka čokolády* prostě neexistuje. Ale omyly tohoto typu jsou pro čtenáře, rodilého mluvčího, i užitečné, neboť znovu dokládají složitost problematiky, vázanost pravidel a zobecnění na úzus, lexikální materiál, to, co bývá někdy označováno jako lexikální kompetence. Právě v oblasti slovní zásoby je stále nad čím se zamýšlet, jak autorčiny příklady přesvědčivě dokládají. Uved'me ještě jeden, ruské ekvivalenty českého slovesa *dát*: *dát zavazadla do úschovny - сдать багаж в камеру хранения; dát kabát do skříňe - пове-*

сить пальто в шкаф; dát dopis do schránky - опустить письмо в почтовый ящик; dát ruce do kapes - сунуть руки в карманы; dát kufr nahoru - поставить чемодан наверх; dát knihy pryč - убрать книги; kam jsem to jen dal - куда я это только дел ад. Jestli by v žádném z uvedených příkladů nešlo jako alternativního vyjádření užít v ruštině slovesa *dat* si netroufám posoudit, ale právě takovéto případy jsou zdrojem četných interferenčních chyb i u jinak dobře ruštinu ovládajících Čechů.

Příspěvky sborníku jsou různorodé a ve stručném upozornění na tuto publikaci nelze jejich obsah v plné šíři postihnout. Čtenář - bohemista, rusista, slavista - si v nich podle vlastního zaměření jistě najde "své" téma, ale kromě něho v celém sborníku najde snahu nově uchopit a metodologicky posunout dopředu problematiku konfrontačního studia blíže příbuzných, v daném případě slovanských jazyků. Na úplný závěr poznamenejme, že jako Čechy nás může jen těšit, že autoři často odkazují na průkopnické práce českých lingvistů v této oblasti, takže jsou citovány názory Dokulilovy, Filipovy, Němcovy, Barmetovy, Chlupáčové atd.

Zdeňka Trösterová

Štec, M.: Úvod do staroslovienčiny a cirkevnej slovančiny. Pravoslávna bohoslovecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, Prešov 1994, 234 s.

Posuzovaná publikace je praktickou studijní příručkou kompendiálního charakteru. Je určena nejen studentům teologie, ale i posluchačům slavistických oborů na univerzitě. Jejím cílem je seznámit studující s mluvnickými základy staroslovienčiny a církevní slovančiny.

V předmluvě ("Predslov", s. 3-4) je zdůrazněno, že jde o první učebnici tohoto typu vydanou na Slovensku. Časově se zde vyme-

zují termíny "staroslověnština" a "církevní slovanština". Pokud jde o církevní slovanštinu, tradičně se vyčleňují tři její redakce - ruská, bulharská, srbská. Autor však upozorňuje, že vedle ruské redakce se ustálila redakce ukrajinská. Proto se v předkládané učebnici rozebírá mluvnický systém staroslovienčiny v konfrontaci s církevní slovanštinou ukrajinské redakce, která je v užívání na východním Slovensku.